

KASBIY MASLAHAT OYLIKLARINI O‘TKAZISHDA MAKTAB PSIXOLOGI FAOLIYATINING NAZARIY VA AMALIY ASOSLARI

*TOSHKENT SHAHAR OLMAZOR TUMANI
MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI BO'LIMIGA
QARASHLI 219- SONLI MAKTAB PSIXOLOGI
TULYAGANOVA MUNISAXON MIRSHAXIDOVNA*

Annotatsiya: Ushbu maqolada umumiy o'rta ta'lim maktablarida o'tkaziladigan "Kasbiy maslahat oyligi" davomida maktab psixologi tomonidan amalga oshiriladigan tizimli ishlar va metodik yondashuvlar tahlil qilingan. Oylik doirasida bitiruvchi sinf o'quvchilarining qobiliyatlari va kasbiy moyilliklarini aniqlashga qaratilgan diagnostik tadbirlarning o'ri va ahamiyati atroflicha yoritib berilgan. Psixologning ota-onalar va fan o'qituvchilari bilan hamkorlikdagi faoliyati o'quvchilarning to'g'ri qaror qabul qilishlarida asosiy omil sifatida ko'rsatib o'tilgan. Tadqiqot jarayonida kasbiy maslahat berishning zamonaviy metodlari va interaktiv treninglarning o'quvchilar motivatsiyasiga ta'siri amaliy misollar bilan isbotlangan. Maqola yakunida oylik tadbirlarini yuqori saviyada tashkil etish va bitiruvchilarni zamonaviy mehnat bozoriga tayyorlash bo'yicha muhim metodik tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: kasbiy maslahat oyligi, maktab psixologi, kasbga yo'naltirish.

Kirish

O'zbekiston Respublikasining ta'lim sohasidagi islohotlari doirasida o'sib kelayotgan yosh avlodni o'z qobiliyati, qiziqishi va intellektual salohiyatiga mos ravishda kasb-hunarga yo'naltirish ustuvor vazifa etib belgilangan. Xususan, umumiy o'rta ta'lim maktablarida an'anaviy tarzda o'tkazib kelinadigan "Kasbiy maslahat oyligi" bitiruvchi yoshlarning kelajakdagi hayot yo'lini aniqlashda o'ziga xos "ko'prik" vazifasini o'taydi. Bu jarayonda maktab psixologining faoliyati markaziy o'rinni egallaydi, chunki o'quvchining ichki dunyosi, psixofiziologik xususiyatlari va kasbiy layoqatini ilmiy asosda baholash faqatgina mutaxassis psixolog tomonidan amalga oshiriladi.

Asosiy qism

Bugungi tez o'zgaruvchan mehnat bozorida kasblar soni ortib, ularga qo'yiladigan talablar murakkablashib bormoqda. Bunday sharoitda bitiruvchi yoshlar ko'pincha axborot ko'pligi yoki qarama-qarshi tavsiyalar (ota-ona, do'stlar, ijtimoiy tarmoqlar) orasida adashib qoladilar. Shu sababli, 219-umumiy o'rta ta'lim maktabidagi faoliyatimiz davomida kasbiy maslahat oyliklarini nafaqat tadbirbozlik, balki har bir o'quvchining shaxsiy

traektoriyasini belgilashga yordam beruvchi chuqur psixoprofilaktik jarayon sifatida tashkil etmoqdamiz. Ushbu maqolada mazkur oylik davomida psixolog faoliyatining asosiy yo'nalishlari va samarali metodlari muhokama qilinadi.

1. Kasbiy maslahat oyligini rejalashtirish va tashkiliy bosqich Oylik samarali o'tishi uchun psixolog dars jadvali va maktabning umumiy ish rejasiga mos ravishda maxsus dastur ishlab chiqadi. Ushbu dastur quyidagi to'rt bosqichni qamrab olishi lozim: Tayyorgarlik: Targ'ibot materiallari (stendlar, bukletlar) tayyorlash va bitiruvchilar o'rtasida dastlabki so'rovnomalar o'tkazish. Diagnostika: O'quvchilarning shaxsiy xususiyatlarini ilmiy testlar yordamida aniqlash. Maslahat va trening: Guruh va yakka tartibdagi suhbatlar orqali o'quvchilarning kasbiy tanlovini korreksiyalash. Monitoriring: Oylik yakunida o'quvchilarning kasb tanlashga tayyorgarlik darajasini qayta tekshirish.

2. Diagnostik faoliyatning ilmiy asoslari Kasbiy maslahat oyligining "yuragi" bu — diagnostikadir. Biz o'z faoliyatimizda E.Klimovning "Kasbiy yo'naltirilganlik so'rovnomasi" (DDO) hamda J.Xollandning "Kasbiy shaxs tipi" metodikalaridan keng foydalanamiz. Ushbu testlar o'quvchini 5 ta asosiy tizim (Inson-Tabiat, Inson-Texnika, Inson-Inson, Inson-Belgi, Inson-Badiiy obraz) bo'yicha saralashga yordam beradi. Shuningdek, oylik davomida o'quvchilarning umumiy intellektual darajasi (IQ) va emotsional barqarorligi ham o'rganiladi.

Chunki har qanday kasb ma'lum bir psixofiziologik chidamlilikni talab qiladi. Masalan, tibbiyot yoki pedagogika sohasini tanlagan o'quvchilarda empatiya (hissiy yaqinlik) va muloqot madaniyati yuqori bo'lishi shart.

3. Treninglar va interaktiv metodlar Oylik doirasida an'anaviy ma'ruzalardan ko'ra, interaktiv metodlar o'quvchilarga ko'proq ta'sir ko'rsatadi. "Mening kelajakdagi kasbim", "Muvaffaqiyat formulasi", "Kasblar auksioni" kabi psixologik o'yinlar bitiruvchilarga kasb tanlashdagi xatolarni (masalan, kasbning faqat tashqi tomoniga qarab tanlash) tushunib yetishga yordam beradi. Bitiruvchi yoshlar bilan ishlashda "SWOT-tahlil" metodini qo'llash juda samarali. Bunda o'quvchi o'zi tanlamoqchi bo'lgan kasbning: Kuchli tomonlari (S) – mening qobiliyatim yetadimi? Kuchsiz tomonlari (W) – bu kasbning qanday qiyinchiliklari bor? Imkoniyatlar (O) – kelajakda bu kasb bilan qayerlarda ishlash mumkin? Xatarlar (T) – bu kasb kelajakda o'z ahamiyatini yo'qotmaydimi? kabi savollarga javob izlaydi.

4. Ota-onalar bilan ishlash – muhim yo'nalish Ko'pincha o'quvchi va ota-ona o'rtasida kasb tanlash masalasida ziddiyatlar yuzaga keladi. Ota-onalar o'zlarining amalga oshmagan orzularini farzandlari orqali ro'yobga chiqarishga urinadilar. Kasbiy maslahat oyligida psixolog ota-onalar majlislarini o'tkazib,

ularga farzandining individual xususiyatlarini tushuntirishi, zamonaviy kasblar (masalan, Logistika, IT-arxitektura, Robototexnika) haqida ma'lumot berishi lozim.

5. Zamonaviy kasblarga yo'naltirish Olmazor tumani 219-maktabi misolida oylik tadbirlariga turli soha mutaxassislarini taklif etish yaxshi yo'lga qo'yilgan. Raqamli iqtisodiyot davrida bitiruvchilarni "Masofaviy ishlash", "Frilanserlik" va "Startup loyihalar" bilan tanishtirish, ularning tadbirkorlikka oid psixologik to'siqlarini bartaraf etish oylikning muhim qismidir.

Xulosa

Xulosa o'rnida aytadigan bo'lsak maktab psixologining "Kasbiy maslahat oyligi"dagi faoliyati shunchaki tavsiya berishdan iborat emas, balki bu - o'quvchini mustaqil qaror qabul qilishga tayyorlash san'atidir. Tizimli tashkil etilgan oylik tadbirlari bitiruvchilarda o'z-o'zini anglashni kuchaytiradi, ularning hayotiy strategiyalarini belgilashda xatolarga yo'l qo'ymaslik imkonini beradi. Psixologning ushbu davrdagi mahorati o'quvchining orzulari bilan jamiyatning ehtiyojlarini muvofiqlashtirishga xizmat qiladi. To'g'ri tanlangan kasb nafaqat bir insonning baxti, balki butun davlatning barqaror rivojlanishi va iqtisodiy qudratining asosi hisoblanadi. Shunday ekan, kasbiy maslahat oyliklarini doimiy yangilanib boruvchi metodlar asosida, har bir o'quvchiga individual yondashgan holda o'tkazish lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
2. G'oziyev E.G'. "Psixologiya (Yosh davrlari psixologiyasi)". – Toshkent: "Universitet", 2010.
3. Boymurodov N. "Amaliy psixologiya". – Toshkent: "Yangi asr avlodi", 2008.
4. Davletshin M.G. "Psixologiya va texnika taraqqiyoti". – Toshkent, 1995.
5. Umarov B.M. "Kasbiy psixologiya". – O'quv qo'llanma, Toshkent, 2012.